

ἀποκρουόμενον ἐξαρχῶν ἐπὶ τῶν εὐγενῶν, προσιτὸν δ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν μεσαίαν τάξιν.

Διὰ τοῦ συγκεντρωτικοῦ τούτου συστήματος περιορίσθησαν τὰ πρόνοια τῆς εὐγενείας, ἐπῆλθεν ἡ κατάλυσις τοῦ τιμαριωτισμοῦ, ἐπὶ δὲ τῶν ἐρειπίων αὐτοῦ ἀνεγεννήθη ἡ παλαιὰ δημοτικὴ ἐλευθερία. Ὁ ἄνθρωπος καθίσταται ἀνεξάρτητος, αὐτόνομος, μικροσκοπικὴ πολιτεία, αὐτοδούλως τὰ κατ' αὐτὸν κανονίζων. Πρῶτον, ἐπὶ τῆς μοναρχικῆς παρβασιλείας, κατηγορεῖτο τὸ δημοτικὸν δίκαιον, τοῦ βασιλέως κτησάμενος τὸ δικαίωμα τοῦ πωλεῖν τὰς δημοτικὰς λειτουργίας· ἀλλ' ἐν ἔτει 1764, ἐγένετο κυβερνητικὴ ἀπόπειρα πρὸς βελτίωσιν τῆς καταστάσεως δι' εἰσαγωγῆς ἐλευθέρων δημοτικῶν θεσμῶν. Παρὰ ταῦτα, παρὰ τὰς προθέσεις κυβερνητικῶν τινῶν μεταρρυθμιστῶν, ἡ δημοτικὴ ἐλευθερία εἶχεν ἐκλίπη ἐξ ὀλοκλήρου, τῶν πάντων ἀφεθέντων εἰς τὴν κεντρικὴν ἐξουσίαν, τὴν μόνην κεκτημένην τὸ δίκαιον τῆς αὐτοδούλου διαθέσεως τῶν δημοτικῶν πραγμάτων.

Ἐν τῇ δικαστικῇ λειτουργίᾳ τὰ συνήθη δικαστήρια κατ' ἐλάχιστον ἐξηρτῶντο ἐκ τοῦ κέντρου. Τούναντίον τὰ ἕκτακτα. Ἦσαν ταῦτα κυβερνητικὰ ἰδρύματα, ὑπέκοντα εἰς τὰς ἀξιώσεις τῶν κυβερνῶντων. Ἄλλως τε, τὸ ὁμοίμορφον τῆς δικαιοσύνης ἦτο ἄγνωστον νομοθετικὴ σύγχυσις καὶ ποικιλία. Ὁ Βολταίρος λέγει, ὅτι ὁ ταξειδεύων τὴν Γαλλίαν ἤλλασσε τοσαύτας νομοθεσίας, ὄσους καὶ ἵππους. Ἡ ἐνοποίηση τῆς δικαιοσύνης κατενοεῖτο ὁσημέραι, καθίσταται ἀντικειμένον δημοσίας τάξεως, κοινωνικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ἐπιβάλλεται ἡ ἀνάγκη κωδικοποιήσεως. Τοῦτο ἐγένετο ἤδη ἐν Πρωσίᾳ καὶ ἐν Αὐστρίᾳ, ὑπὸ τὴν ἐπιδολὴν μεταρρυθμιστῶν, οἱ δὲ Φρειδερίκος καὶ ὁ Ἰωσήφ.

Διὰ τῆς πλήρους κατισχύσεως τοῦ συγκεντρωτικοῦ συστήματος, κεφαλὴ πάσης πολιτικῆς ἐξουσίας καθίσταται ὁ βασιλεὺς. Οὐδεὶς τολμᾷ ν' ἀντιστῆ κατὰ τῆς τοιαύτης ἀντιλήψεως. Ὁ βασιλεὺς εἶνε κύριος ζωῆς καὶ θανάτου. Δὲν ὑφίσταται τὸ δίκαιον τῆς ἐλευθέρως σκέψεως, ὅπως δὴποτε ἀνεγνωρισμένον, ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς Μεταρρυθμίσεως ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ, ἀλλ' ἰδίᾳ ἐν Ὀλλανδίᾳ. Ἐν ἔτει 1757 βασιλικὴ δῆλωσις καταδικάζει εἰς θάνατον πάντα συγγραφεὰ, ἐκδότην, τυπογράφον, βιβλιέμπορον συγγραφῶν, ἀντικειμένων εἰς τὴν θρησκείαν καὶ τὴν δημοσίαν τάξιν. Τὸ «Πνεῦμα τῶν Νόμων» πρὸς τοὺς ἄλλοις ἐκτυπῶνται καὶ δημοσιεύεται ἐκτὸς τοῦ γαλλικοῦ ἐδάφους. Ἡ ἐννοια τοῦ καθήκοντος διατελεῖ ἄγνωστος ἐν τῷ κύκλῳ τῶν πολιτικῶν λειτουργῶν. Δὲν ἐκλέγονται οἱ ἀριστοὶ, εἰ ἐπ' ἀρετῇ διακρίνοντες. Ἡ ἀγοραπωλησία

τῶν δημοσίων ὑπουργημάτων εἶνε πολιτικὸν δόγμα. Ἡ γραφειοκρατικὴ αὕτη τάξις καθίσταται χείρων πάσης τυραννίδος. Οἱ δημόσιοι λειτουργοὶ ἀποτελοῦσι συμμορίαν κακοποιῶν. Τοῦτο κηρύττουσιν οἱ εἰλικρινέστατοι, οἱ βιβλιοφύλακες, οἱ μᾶλλον φιλογάτριδες ἄνδρες τῆς Γαλλίας. Ὁ δημόσιος λειτουργὸς εἶνε οὐχὶ ὁ ἐπίκουρος, ἀλλ' ὁ ἐκμεταλλεὺς τοῦ λαοῦ, ἀθροίσματος ἀνθρωπίνων ὄντων, προωρισμένων πρὸς συντήρησιν τοῦ σαρκίου τοῦ ἐκμεταλλεῦτοῦ. Ἡ ἐλσεινὴ αὕτη Κυβέρνησις κυρῶσεται καὶ πιστεύεται ὡς Πρόνοια. Ἄλλ' ἡ Πρόνοια αὕτη περὶ παντός ἄλλου μεριμνᾷ ἢ περὶ τῆς νοσφίσεως μόνον. Νόσφισις τοῦ κράτους, νόσφισις τῶν ἰδιωτῶν, πλουτισμὸς τῶν λειτουργῶν τῆς θείας Προνοίας.

* * *

Ἄξιον ἰδίας μνείας, χαρακτηριστικὸν τῆς πολιτικῆς ἐξελίξεως τῆς Γαλλίας, εἶνε ἡ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ αὐτῆς συγκέντρωσις τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς καὶ δυνάμεως τοῦ λαοῦ. Τοῦτο ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην πρωτεύουσαν τῶν αἰῶνων ἐκείνων, καθ' ὃν χρόνον ἡ ἐπικοινωνία μετὰ τῶν ἐπικρατικῶν κέντρων ἦτο ἐλαχίστη, ἕνεκα ἐλλείψεως τῆς συγκοινωνίας.

Εἰς τὴν ὑπεροχὴν ταύτην τῆς πρωτεύουσῆς συνετέλεσε πρωτίστως τὸ συγκεντρωτικὸν σύστημα τῆς διοικήσεως· κατὰ δεύτερον λόγον ὁ πληθυσμὸς, ὁ πλοῦτος, ἡ τοποθεσία. Ἐνεκα τούτου οἱ Παρίσιοι ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἐπεκράτουν ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ βίου τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους. Αἱ μεγάλαι τῷ καιρῷ ἐκείνῳ πρωτεύουσαι τῆς Εὐρώπης, ἡ Βιέννη, ἡ Μαδρίτη, ἡ Βαρσοβία, οὐδεμίαν ἐξήσχουν ἐπιρροὴν, αὐτὸ τὸ Λονδίνον. Μόνον ἡ Ρώμη, ἡ πρωτεύουσα τοῦ καθολικοῦ Χριστιανισμοῦ, ὑφίσταται καὶ διεκδικεῖ σημαντικὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν τυχῶν τῆς ἀνθρωπότητος, ὡς θρησκευτικὴ μᾶλλον μητρόπολις. Ἡ Γαλλία ἀπὸ μακροῦ χρόνου συγκεντρῶνται ἐν τῇ πόλει τῶν Παρισίων. Ἡ συγκέντρωσις δ' αὕτη, ἀφετηρία μὲν πολιτισμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐρίδων καὶ πιέσεων, πλέον ἢ ἀπαξ συνταραξασῶν τὰ πολιτικὰ καθεστῶτα, ἐκκίσθη καὶ κατεκρίθη ὑπὸ πλείστων συγχρόνων. Ἐν ἔτει 1750 ὁ Μιραμπὼ πατήρ, ὁ φίλος τῶν ἀνθρώπων, χαρακτηρίζει τὴν γαλλικὴν πρωτεύουσαν μετ' αὐστηρότητος, ὅσον καὶ ἀπαισιοδοξίας. Ἡ ὑπαρξίς, λέγει, τῶν πρωτεύουσῶν εἶνε ἀναγκαία· ἀλλ' ἐν ἡ περιπτώσει καθίστανται αὐταὶ ὑπερμεγέθεις, τὸ σῶμα καθίσταται ἀποπληκτικὸν καὶ τὸ πᾶν ἀπόλλυται. Δημιουργεῖται ἐκ τῆς ὑπεράγαν ταύτης συγκεντρώσεως τῶν ἀνθρώπων εἰς Ἰδιοκέφαλος. Καθ' ὃν χρόνον πᾶσα κοινωνικὴ ζωὴ καὶ κίνη-

οις περιορίζεται ἐν τῇ κεφαλῇ, ὁ ἐπίλοιπος σωματικὸς ὄργανισμὸς ἀπομένει ἄτονος, δυσκίνητος, ἐστερηνόμενος πάσης κανονικῆς καὶ εὐρύθμου ἐνεργείας.

Καὶ Κυβέρνησις, καὶ προέχοντες ἄνδρες, ἀνησυχῶς προσβλέπουσι τὴν ἀξίαν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γαλλικῆς πρωτεύουσας, ἀλλ' οὐδὲν λαμβάνεται κατ' αὐτῆς προληπτικὸν μέτρον. Τοῦναντίον ἐξεδόθησαν ἤδη κατὰ τὸν δέκατον ἑβδομον καὶ δέκατον ὄγδοον αἰῶνα πολυάριθμοι κυβερνητικαὶ διατάξεις, ἀποβλέπουσαι εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς πρωτεύουσας, τῆς ἀγαθῆς πόλεως τῶν Παρισίων, ἐπικινδύνου ὁσημέραι καθισταμένης. Ἄλλ' ἡ πολιτικὴ συγκέντρωσις συντελεῖ εἰς τὸ ἀντίθετον. Ἐξάκις Λουδοβίκος ὁ δέκατος τέταρτος ἐκδίδει διαταγὰς Ἄλλ' αὐτὸς οὗτος, συγκεντρῶν ἐν τῷ ἰδίῳ ἀνακτόρῳ πᾶσαν τὴν λαμπρότητα τοῦ κράτους, καθίσταται παραίτιος τῆς γαλλικῆς ζωῆς ἐν Παρισίοις. Πάντα τὰ ἐπιστημονικὰ ἰδρύματα, μουσεῖα, ἐκπαιδευτήρια, θεάτρα, πᾶσα τέρψις τοῦ πνεύματος καὶ τῶν αἰσθήσεων, συγκεντροῦνται ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. Ἡ Γαλλία ζῆ διὰ τῶν Παρισίων.

Αἱ λοιπαὶ ἐπαρχιακαὶ πόλεις, αἱ κατὰ τὸ παρελθὸν χρησιμεύουσαι πρωτεύουσαι καὶ μετὰ ταῦτα ἀπορροφηθεῖσαι ὑπὸ τῶν Παρισίων ὡς ἐκ τῆς μοναρχικῆς συγκεντρώσεως, ἀπέβαλον ὑπὸ τὸ νέον καθεστῶς τὴν προτιέραν ζωὴν καὶ ἐνέργειον. Ἐκτὸς τῶν πνευματικῶν κέντρων, τῶν προσοιδόντων εἰς τὴν γαλλικὴν πρωτεύουσαν ἰδιάζουσαν αἴγλην, καὶ ἡ βιομηχανία, τυχούσα τῆς κυβερνητικῆς ἐνισχύσεως, καθίστα τὴν γαλλικὴν πρωτεύουσαν, οὐ μόνον κατὰ πληθυσμόν, ἀλλὰ καὶ κατὰ κοινωνικὴν ὑπεροχὴν τὴν πρώτην τῶν πολιτικῶν μητροπόλεων τῆς Εὐρώπης: ἐξ ὧν ἡ Βενετία ἰδίᾳ ἐπὶ μακρὸν χρόνον διεξεδίκει τὰ πρωτεία ὡς ἐκ τῆς ἐμπορικῆς ὑπεροχῆς, τοῦ πλοῦτος καὶ τῶν παρεπομένων τέρψεων. Ἡ ὑπεράγαν ἀξίαις αὐτὴ συντελεῖ μὲν εἰς ζωηροτάτην πνευματικὴν κίνησιν καὶ ζωὴν, εἰς βιομηχανικὴν καὶ ἐμπορικὴν ὑπεροχὴν, ὡς ἐκ τῶν ἐπισκέψεων ἀπειραριθμῶν ξένων, προσελκυσμένων ἐξ αἰσθηματικῶν μᾶλλον αἰτίων, προτιμώντων τὴν ἐν Παρισίοις διαδίωσιν, ἐνίοτε καὶ ἀφομοίωσιν, ἀκόρεστον ἐντυπώσεων, θορυβοποιόν, ἐκάστοτε πρόθυμον ν' ἀσπασθῆ πάντα νεωτερισμόν, στασιαστικὴν καὶ ἐπικινδύνουσαν εἰς τὴν δημοσίαν τάξιν.

Ἐν τῇ ἐξελίξει ταύτῃ τοῦ κοινωνικοῦ καὶ πολιτικοῦ βίου τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ πρωτοστατεῖ ἡ εὐγένεια, ἡ ἀριστοκρατία. Οὐδεμία κοινωνία δύναται ν' ἀναχθῆ εἰς περιωπὴν πολιτισμοῦ καὶ ἐξημερώσεως, ἀνευ τῆς συμπράξεως καὶ τῆς συλλειτουργίας τῶν ἰσχυρῶν ἐκείνων ομάδων, θρησκευτικῶν, στρατιωτικῶν, πολιτικῶν, οἰκονομικῶν φερουσῶν χαρακτήρα, ὧν ἡ δημιουργία τυγχάνει ἀποτέλεσμα ἐσωτερικῶν τῆς κοινωνίας δυνάμεων πρὸς ἀποκατάστασιν εὐρύθμου πολιτικοῦ καθεστώτος. Ἡ ἀριστοκρατία εἶνε ἱστορικὴ ἀνάγκη, ἀλλὰ καὶ δύναμις, ἐκδηλουμένη ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τῆς ἐξελίξεως τῶν λαῶν: εἶνε ἐκροσώπησις τῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς ἰσχύος, δι' ἧς ἀποκαθίσταται ἡ ἀνθρωπίνῃ τάξις, ὁ κόσμος, ἡ ἁρμονία. Ἡ γαλλικὴ ἀριστοκρατία λειτουργεῖ ἐπὶ τοῦ πατρίου ἐδάφους, ἐν τῇ παλαιᾷ Γαλατίᾳ, ἀπὸ τῶν χρόνων ἤδη τοῦ Καίσαρος. Εὐγενὴς θεωρεῖται ὁ ἡγούμενος πατριάς (Eques), κύριος εὐρυτέρας γεωγραφικῆς ἐκτάσεως, ὑπ' αὐτοῦ βίᾳ κατακτηθείσης, ἐφ' ἧς ἐξασκεῖ ἀπόλυτον ἐξουσίαν, καὶ δὴ ἐπὶ τῶν κατοικούντων αὐτήν, ἄλλοτε ἐλευθέρων καὶ ἤδη ἀπολεσάντων τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν. Πάντων τῶν εὐγενῶν τούτων τὸ ὄνομα καταλήγει εἰς *ric*: εἶνε τὸ λατινικὸν *rex*, βασιλεὺς, ἀρχηγός. Ἡ τάξις αὕτη ἐξακολουθεῖ καὶ μετὰ τὴν ρωμαϊκὴν κατάκτησιν, γαλλορωμαϊκῆ καθισταμένη: φέρει τὸν τίτλον τῶν Πατρικίων τῆς πόλεως, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἀπόλλυσι τὸν ἐπιτόπιον χαρακτήρα.

Ἡ γερμανικὴ ἐπικράτησις, ἡ φραγκικὴ, ἐλαχίστην ἐπιφέρει μεταβολὴν εἰς τὸ πρότερον καθεστῶς τῆς ἀριστοκρατίας. Τὰ μέλη αὐτῆς, ἰσχυρὰ κατὰ τὸν πλοῦτον, τὴν ἐγγεῖον κτῆσιν, τὴν κοινωνικὴν ὑπεροχὴν, καθίστανται οἱ κρᾶτιστοι τῶν δορυφόρων, συστρατιῶται, σύμβουλοι τῶν Φράγκων, τῶν Μεροβιγγίων ἡγεμόνων, προστεθέντων ἤδη εἰς τὴν παλαιὰν γαλλορωμαϊκὴν ἀριστοκρατίαν, καὶ Φράγκων εὐγενῶν. Ἡ ἀριστοκρατία δ' αὕτη καθίσταται σὺν τῷ χρόνῳ κραταιότερα ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῶν τελευταίων Μεροβιγγίων.

Ἡ νέα γαλλικὴ ἀριστοκρατία ἀποτελεῖται ἤδη ἐκ τῶν παλαιῶν Γαλατορωμαίων εὐγενῶν καὶ τῶν Γερμανοφράγκων πολεμιστῶν, τῶν ἐλευθέρων ἀνθρώπων. Σὺν τῷ χρόνῳ ἐπέρχεται ἡ ἀφομοίωσις, ἐκλιπόντων τῶν αἰτίων τῆς προτέρας δυσπιστίας καὶ καχυποψίας.

Ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Καρολομάγνου ἐπαναλαμβάνεται τὸ φαινόμενον τῶν τελευταίων Μεροβιγγίων. Βασιλεῖς ἀνίκανοι, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον *Fainéants*. Ἀπόλλυσι πᾶσαν δύναμιν αὐτοῦ τὸ κυβερνητικὸν κύρος ἐπικρατεῖ τὸ δίκαιον τῆς πυγμῆς. Ὁ τιμαριώτης ἀρχὼν ἐγκα-

θίσταται ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς μοναρχικῆς ἐξουσίας. Ὁ βασιλεὺς, *primus inter pares*, εἶνε πολλάκις ἥτιον, ἀσθενέστερος τῶν εὐγενῶν τοῦ βασιλείου. Ταυτοχρόνως ἐπιφαίνεται ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς νέα εὐγένεια, κοινωνικὴ ἅμα καὶ πολιτικὴ, ἀλλ' ἐνίσταται καὶ στρατιωτικὴ δύναμις, ἡ Ἐκκλησία. Πολλάκις ἰσχυροτέρα τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχόντων, αὐτόνομος, ἀνεξάρτητος, κυριαρχικὴν ἐξασκῶσα ἐξουσίαν κράτος ἐν τῷ κράτει.

Ἀπὸ τῶν Σταυροφοριῶν, τῆς ἐξ' αὐτῶν ἐπεληθούσης ἐπικοινωνίας Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, ἀνατέλλει νέα ἱστορικὴ περίοδος ἐν Γαλλίᾳ, ἰδίᾳ τῇ μεσημβρινῇ, ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Εὐρώπης, καὶ δὴ τῇ Ἰταλίᾳ. Ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς τῆς Γαλλίας ἐγκαθίσταται νέα ἀριστοκρατία παρὰ τὴν ἐκπεσοῦσαν τιμαριωτικὴν. Τὰ σκῆπτρα τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ἰσχύος πολλαχοῦ τῆς Μεσημβρινῆς Γαλλίας λαμβάνουσιν αἱ ἐλεύθεροι πόλεις, πλουτοῦσαι καὶ ἐκπολιτιζόμεναι, κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Ἰταλικῆς Ἀμάλφης, τῆς Γενούης καὶ τῆς Βενετίας, τῆς Πίζης καὶ τῆς Φλωρεντίας.

Ἄλλ' ἡ τιμαριωτικὴ ἰδέα, ἡ ἀριστοκρατία, ἀνθίσταται καὶ μέλλει ν' ἀντιστῇ ἐπὶ μακρὸν χρόνον κατὰ τῆς βασιλικῆς δυνάμεως καὶ κατὰ πάσης ἄλλης κοινωνικῆς, ἀμφισβητούσης αὐτῇ τὰ σκῆπτρα, ἰδίᾳ τῆς μόλις ἐμφανισθείσης τρίτης τάξεως, ἧς ἡ δύναμις ἐν τούτοις εἶχεν ἐκπέσει ὑπὸ τὴν μοναρχικὴν παμβασιλείαν. Μετὰ τὸν Ἐκατονταετη πόλεμον ἡ θριαμβεύουσα γαλλικὴ Μοναρχία ἰσχυροτέρα θεμελιούται ἐπὶ τῶν τιμαριωτικῶν ἐρειπίων τῆς ἀριστοκρατίας. Ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας καθίσταται ὁσημέραι κύριος αὐτῆς. Ἄλλ' ἡ ἀριστοκρατία, στερρῶς προσηλωμένη εἰς τὰς παλαιὰς προνομίας, ἀνταγωνίζεται μὲν πρὸς τὴν Μοναρχίαν, ἐνισχυομένην ἐν τῷ ἀγῶνι αὐτῆς ὑπὸ τῆς τρίτης τάξεως, φυσικῆς ἐχθρᾶς τῆς Ἀριστοκρατίας, ἀλλ' ἐπὶ τέλους μετὰ μακροαῖωνα πάλιν μέλλει νὰ υποκύψῃ, ἀναγνωρίζουσα τὸ ὑπέρτατον βασιλικὸν κύρος. Στρατιωτικὴ ἤδη καθισταμένη λειτουργία, καθήκον καὶ τιμὴν θεωροῦσα τὸ στρατεύεσθαι, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ἀφωσιωμένη τοῦ Βασιλέως, ἐκλείπει ἐξ ὀλοκλήρου πρὸ τῆς βασιλικῆς αἰγλης καὶ δυνάμεως, ἰδίᾳ ἐπὶ Φραγκίσκου τοῦ πρώτου καὶ τῶν Διαδόχων αὐτοῦ ἐγκαθίσταται ἐν τῇ αὐλῇ καὶ περὶ τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως.

*
**

Τὸ μέγα ἱστορικὸν γεγονός τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος εἶνε ἡ θρησκευτικὴ Μεταρρύθμισις. Ἐν Γαλλίᾳ τὸ μεταρρυθμιστικὸν πνεῦμα προσ-

βάλλει κατ' ἐξοχὴν τὴν ὑψηλὴν Ἀριστοκρατίαν, ἐπιλαμβανομένην τῶν φιλοκαίνων ροπῶν τοῦ αἰῶνος πρὸς ἀντίδρασιν κατὰ τῆς Μοναρχίας. Ἐπέρχεται ρήξις ἐν ταῖς τάξεσιν αὐτῆς, διάστασις μεταξὺ Καθολικῶν καὶ Οὐγενώτων. Ἡ Μοναρχία, ἐξησθενημένη κατὰ τοὺς καιροὺς ἐκείνους, ἐκ περιτροπῆς προσκλίνει πρὸς ταύτην ἢ πρὸς ἐκείνην τῶν ἀντιμαχομένων μερίδων. Ἄλλ' ἐπὶ τέλους Ἐρρίκος ὁ Τέταρτος, ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ναβάρρας, μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας καὶ περιπετείας, κατορθοῖ νὰ ἐπικρατήσῃ ἐν τῇ διαμάχῃ καὶ νὰ εἰσέλθῃ νικητῆς καὶ τροπαιοῦχος ἐν τῇ ἀγαθῇ πόλει τῶν Παρισίων. *Paris vaut bien une messe*.

Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ καὶ καινοτόμου μονάρχου, ἡ ἀριστοκρατία λαμβάνει ἐπὶ τινα πάλιν καιρὸν νέαν συναίσθησιν τῶν παλαιῶν, προνομίων. Παρήλθον ὁ καιρὸς τῶν βασιλέων. Τοιοῦτο τὸ νέον αὐτῆς πρόγραμμα. Ἄλλ' ἐπὶ τῆς μοναρχικῆς ἐξουσίας Λουδοβίκου τοῦ δεκάτου τρίτου καὶ κατὰ τὴν πρώτην πολιτικὴν περίοδον τοῦ πρωθυπουργοῦ καρδινάλιου Ριχελιέως καταβάλλεται ἐπὶ τέλους διὰ τῆς πολιτικῆς τοῦ πυρός καὶ τοῦ σιδήρου. Ἡ Μοναρχία ἐγκαθίσταται καὶ ἐδραϊοῦται ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀριστοκρατίας. Ὁ τιμαριωτισμὸς ἀνήκει ἤδη εἰς τὴν Ἱστορίαν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λουδοβίκου ἡ σύζυγός του, Ἄννα ἡ Αὐστριακὴ, ἀναλαμβάνει τὴν ἀντιβασίλειαν, ψυχῇ τε καὶ σώματι παραδιδόμενη εἰς τὸν πρωθυπουργόν, τὸν Καρδινάλιον Μαζαρίνον, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ριχελιέως. Ἡ διὰ τῆς μεταβολῆς ταύτης ἐπὶ στιγμὴν ἀναθαρρήσασα Ἀριστοκρατία ἐκδηλοῖ τὰς ἀντιμοναρχικὰς αὐτῆς ροπὰς διὰ τῆς Σφειδόνης (Pronde), ἀλλ' αἱ παλινρθωτικαὶ αὐτῆς ἀπόπειραι ματαιοῦνται, ἐνισχυθέντος τοῦ Μαζαρίνου ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ γοήτρου, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὑπὸ τῶν ἀνωτάτων Συνεδρίων (Parlements), πρὸς τὴν δικαστικὴν ἐξασκούντων καὶ πολιτικὴν ἐξουσίαν. Μετὰ πολυχρονίους σπαραγμοὺς ἡ τιμαριωτικὴ ἀντίδρασις ὑπεχώρει, καταβληθέντων τῶν ἡγετῶν αὐτῆς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ μέλη τῆς βασιλικῆς Οἰκογενείας. Τὸ δόγμα τῆς μοναρχικῆς ἐξουσίας, ὄριμον ἤδη καὶ ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν Εὐρώπῃ, ἐθριάμβευεν ἐξ ὀλοκλήρου. Θνήσκοντος τοῦ Μαζαρίνου, Λουδοβίκος ὁ δέκατος τέταρτος, νεώτατος ἔτι τὴν ἡλικίαν, ἀναλαμβάνει τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους. Δόγμα αὐτοῦ κυβερνητικὸν καθίσταται τὸ πολυβύβλητον *l'état c'est moi* ἡ ἀριστοκρατία ἀναγκάζεται ἔτι μᾶλλον νὰ υποκύψῃ καὶ νὰ υποχωρήσῃ πρὸ τῶν κελουσμῶν τοῦ βασιλέως Ἡλίου. Σπανιώτατα ἐν τῇ Ἱστορίᾳ ἡ βασιλικὴ ἐξου-

σία περιεβλήθη διὰ μέζονος αἰγλης καὶ δυνάμεως, ὅσον ἐπὶ τοῦ Μονάρχου τούτου. Κλήρος, ἀριστοκρατία, αὐτὴ ἢ βασιλικὴ οἰκογένεια, ἐξεμηδενίσθησαν πρὸ τῶν δημιουργημάτων τῆς μοναρχικῆς ἰδιοτροπίας, τῶν παλλακίδων, τῶν ἐξ ἀριστερᾶς χειρὸς συζύγων, τῶν παντοίων εὐνοουμένων. Ἡ προσωπικὴ φιλοτιμία ἐξέλιπεν. Ἡ Γαλλία μετεβλήθη εἰς σурφетὸν δούλων, εὐτελῶν καὶ ἀνελευθέρων, ἀναμενόντων τὰ πάντα ἐκ τοῦ βασιλικοῦ βλέμματος καὶ μειδιάματος, δυναμένου νὰ δημιουργήσῃ ἕνα Κορνήλιον, ἕνα Ρακίαν. Ἐκλιπούσης τῆς ἀριστοκρατικῆς τιμῆς καὶ ἰσχύος, τὸ μοναρχικὸν αἶσθημα πρόεβη μέχρι πρωτοπολατρείας τοῦ βασιλέως. Ὁ Βοσσοῦτες, οἶονε ἀναλύων καὶ αἰτιολογῶν τὸ ἔκτροπον τοῦτο φαινόμενον, ἀποδίδει αὐτὸ εἰς τὴν Σφενδόνην, ἣτις διὰ τῆς ἐγώστικῆς αὐτῆς πολιτικῆς ἐνεκαίνισε τὴν θανμαστὴν βασιλείαν τοῦ Λουδοβίκου. Κλήρος, Εὐγένεια, Ἀνώτατα Συνέδρια ἀμιλλῶνται νὰ ἐκδηλώσωσι τὴν ἀφοσίωσιν αὐτῶν πρὸς τὸν κατ' ἐξοχὴν μονάρχην τοῦ θείου Δικαίου.

Εἰς ποῖα ἀποτελέσματα ἀπέληξεν ἡ στυγερὰ αὕτη μοναρχικὴ εἰδωλολατρεία; Ὁ σύγχρονος δοῦξ de Saint-Simon, αὐτόπτης ἐπὶ μακρὸν χρόνον τῆς θλιβερᾶς καταστάσεως, βεβαίως ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασιν αὐτοῦ, ὅτι ὁ γαλλικὸς λαὸς, καταβεβλημένος, κατεστραμμένος, σκανδαλωδέστατα ἀπένειμε τὴν εἰς τὸ θεῖον εὐγνωμοσύνην του ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Λουδοβίκου, ἐνδομύχως παρὰ πάντων μισουμένου καὶ βδελυσσομένου. Κατακτητικαὶ πόλεμοι, καὶ ἡ ἐκ τούτων ὕλικὴ καὶ ἠθικὴ ἐρήμωσις καὶ καταστροφὴ τῆς χώρας καὶ τοῦ λαοῦ. Εἰς τὸν ἀνεμοστρόβιλον τοῦτον τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς ἐξαχρειώσεως παρεσύρθη καὶ ἡ Ἀριστοκρατία, ἀπολέσασα καὶ τὸ τελευταῖον ἔχνος ἀνθρωπισμοῦ καὶ ἀξιοπρεπείας. Ἡ βαρεῖα ὅσον καὶ δυσώδης ἀτμόσφαιρα τῶν βασιλικῶν μεγάρων, ἐλεεινῶν ἀποτυπωμάτων ἀνατολικῆς, ρωμαϊκῆς καὶ βυζαντινῆς Μοναρχίας, χαρακτηρίζει ἀπὸ τοῦ Λουδοβίκου δεκάτου τετάρτου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, τῶν περὶ τὴν Ἀντιβασιλείαν, τῶν Λουδοβίκων δεκάτου πέμπτου καὶ δεκάτου ἕκτου, τὴν ἀνωτέραν γαλλικὴν κοινωνίαν, καὶ πρῶτιστα πάντων τὴν παλαιὰν τιμαριωτικὴν Ἀριστοκρατίαν.

* *

Ἡ γαλλικὴ Εὐγένεια, ἡ ἄλλοτε τοσοῦτον ἰσχυρά, διὰ τῆς καταλύσεως τοῦ τιμαριωτικοῦ καθεστώτος, ἐξ οὗ ἐπαρίζετο κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν ὀντότητα, ἐξέπιπεν ὀσημέραι, ἐκφυλιζομένη. Τὰ προνόμια αὐτῆς εἶχον περιορισθῆ καὶ ἐκ λόγων δημοσίας τάξεως, καὶ ἐκ τῆς δυσ-

μενείας τῶν βασιλέων. Ἡ ὑπηρεσιακὴ ἐπιρροή τῶν Εὐγενῶν ἐμειώθη εἰς τὸ ἐλάχιστον ἐκ τῆς φυγοπονίας, τῆς ἀποφυγῆς ἐνεργοῦ βίου, ἐκ τῆς σπατάλης, ἀπώλεσε τὸν πλοῦτον αὐτῆς. προελθόντα ἐξ ἀρπαγῶν καὶ ἡγεμονικῶν χορηγιῶν. Καὶ ἤδη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτῆς ἀνήρχετο ἡ τρίτη τάξις, εὐπορήσασα ἐκ τῆς ἐργασίας, τῆς γεωργίας, τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς ἐμπορίας. Παρὰ τὴν προστασίαν τῶν νόμων, ἀναγνωρίζόντων εἰς τοὺς ἐκφυλισθέντας εὐγενεῖς τινὰ ἐκ τῶν παλαιῶν προνομίων, ἡ ἀνάγκη τῶν πραγμάτων ἦτο τοιαύτη, ὥστε ἡ πενία ἔκρουε καθ' ἑκάστην τὰς θύρας τῶν πυργοδεσποτῶν τοῦ τιμαριωτικοῦ παρελθόντος. Διότι οἱ ἀνθρώπιναι θεομοί, οἱ μὴ συμφωνοῦντες πρὸς τὸ σύγχρονον πνεῦμα, εἶνε ἀνίσχυροι νὰ συγκρατήσωσιν ὅ,τι εἶνε καταδικασμένον ὑπὸ τῆς κοινωνικῆς προόδου. Ἡ γαλλικὴ Εὐγένεια κατέστη ἀνίκανος πρὸς πᾶσαν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν δράσιν· περιεφρονεῖτο παρ' αὐτῆς πᾶσα παραγωγικὴ ἐργασία, ὡς ἀναξία εὐπατρίδου, ὡς ἀπεργαζομένη ἀνελεύθερον τὸν ἀνθρώπινον χαρακτήρα. Ὁ Εὐγενής, πενόμενος, ἀπορῶν παντὸς ἀγαθοῦ, δὲν ἠθέουατο ἢ νὰ προκαλέσῃ σὺν τῷ χρόνῳ τὴν περιφρόνησιν τῶν χωρικῶν, ἐν μέσῳ τῶν ὀπείων ἕξῃ, διανεμηθέντων δι' ἕξαιρέτως τὴν περιορίαν οὐτοῦ. Ἐρείπιον παρφορημένης δυνάμεως καὶ δόξης, διετῆρει μόνον τὴν ἀγερευχίαν τῆς τάξεως, προβαίνων μέχρι τοῦ γελοίου. Ἦρως κωμωδίας μᾶλλον ὁ Γάλλος εὐπατρίδης, παρείχε τὴν εἰκόνα δυστυχῆς ὄντος, ἀναμένοντος τὴν εὐημερίαν ἐκ συνοικεσίου μετὰ κόρης ἀνηκούσης εἰς πλουτισθεῖσαν ἐκ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς οἰκονομίας οἰκογένειαν, τῆς μέσης τάξεως, ἢ καὶ ἐνίοτε χωρικῆς ἐκ τῶν παλαιῶν ἀπελευθέρων.

Ἡ ἀνωτέρα γαλλικὴ εὐγένεια, περιελοῦσα εἰς πλήρη ρήξιν πρὸς τὴν ἐργασίαν, ἀπομακρυνθεῖσα πάσης συνεπαφῆς πρὸς τὰς λαϊκὰς τάξεις, ἀπεμονώθη, ἐξ ὀλοκλήρου ἀπὸ τοῦ ἔθνους, τὰ πάντα ἀναμένουσα ἀπὸ τῆς βασιλικῆς εὐνοίας, ἀπὸ τῆς μεγαλοδωρίας τοῦ κράτους. Ὁ εὐπατρίδης οὐδὲν ἐλπίζει ἐξ ἑαυτοῦ, ἐκ τῶν δυνάμεων του. Αἱ κοινωνικαὶ τάξεις ὑπὸ τοιοῦτο καθεστῶς διατελοῦσι διεσπασμένοι, καχύποπτοι, ἀλληλομισοῦμενοι καὶ περιφρονούμενοι· οὐδεμία ἀλληλεγγύη· τὸ ἔνστικτον τῆς αὐτοσυντηρήσεως· τοῦτο καὶ μόνον τὸ κρατοῦν δόγμα. Τὸ κράτος ἀδιαφορεῖ, οὐδεὶς ἐκ τῶν μεγάλων αὐτοῦ λειτουργῶν σκέπτεται νὰ θεραπεύσῃ διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγματος τὸ ἀνήκουστον δεινόν. πάντες ἐπιχειροῦσιν ἐπὶ τῇ κρατούσῃ ἀλληλομαχίᾳ. «Τὸ ἔθνος, ἔγραφεν ὁ Turgot ἐν μυστικῇ αὐτοῦ ἐκθέσει πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας, εἶνε κοινωνία, ἀποτελουμένη ἐκ διαφόρων τάξεων, κακῶς συνδεδεμένων,

και εκ λαου, ου τα μελη δεν συνδέονται προς αλληλα. "Εκαστος μεριμνά περι του ιδιου συμφέροντος, ουδεις περι του καθολικου». Πόλεμος διηνεκής και αδιάλλακτος μεταξύ των τμημάτων της χώρας. Αι πόλεις αντιμάχονται προς τας εξοχάς, και αυται προς τας πόλεις· ακατανόητος ή έννοια του δημοσιου συμφέροντος. Δεν υπάρχουν πολίται, άτομα μόνον, διαπνεόμενα υπό της αγριωτάτης έγωπαθείας. Ευτέλεια, έθελοδουλεία. Οί ευγενεις άμιλλώνται προς τους χωρικούς, τους αποχειροβιώτους, ών τα ήθη και τα έθιμα, ή ήθική αντίληψις, κατ' ελάχιστον διαφέρουσι των έξεων και των αντιλήψεων ανθρωπίνων όντων, έστερημένων πάσης ήθικής συνειδήσεως και ορθοφροσύνης.

'Αλλ' ένφ ή επαρχιακή, ή των αγροτικων κέντρων ευγένεια, διήρχετο βίον φυτικόν και άσημον εξ ολοκλήρου, ή μεγάλη ευγένεια, ή εν τη πρωτευούση έγκαταβιούσα, διετελει ισχυρά, επιδρωσα δια της αυλής και της κυβερνητικής ισχύος επί των πραγμάτων της Γαλλίας· απ' αυτης απέρρευε πασα δυναμις κοινωνική και πολιτική· ή δημοσία γνώμη επίσης· εξ αυτης ήρβοντο την δύναμιν αυτων συγγραφεις, ποιηται, ή εθνική σκέψις εν γενει. Η παλαιότερα πνευματική αντίληψις, σөн τφ χρόνω μεταμορφουμένη υπό την επιρροήν των καιρων, προσελάμβανε νεωτεριστικώτερον χαρακτήρα, μονονουχι επαναστατικόν. "Εκαστος Γάλλος ευγενής απόγονος των περι την Σφενδόνην και των θαυμαστων του βασιλέως Ηλιου, προσήρχετο και προσφκειοτο προς την νέαν ιδεαν της Επαναστάσεως, ήτις θορυβώδης και επιτακτική εξήρχετο εκ των γραφείων των μεγάλων μυσταγωγών της σκέψεως, απλών πολιτών, αλλά Γάλλων την ψυχήν, τα αισθήματα, τας ροπας. Η αριστοκρατία αυτη, φιλόκαινος, αλλά και καινοτόμος, παρηκολούθει μετά συμπαθείας το επαναστατικόν πνευμα. Προσήρχετο εις τας τάξεις της νέας ιδεας, ορμεμφύτως κατανοούσα, ότι ή ιδέα αυτη έφερει ευγενέστερον χαρακτήρα. Τα μεγάλα πνεύματα του δεκάτου εδδόμου αιώνος, τα κατ' εξοχήν γαλουχηθέντα εν τη αυλή και ταις συναστροφαις του Λουδοβίκου δεκάτου τετάρτου, εις Κορνήλιος, εις Μολιέρος, εις Πασσκάλ, αυται οι περι τον Ίανσένιον επί τέλους, δεν επήρχουν πλέον εις τας συγχρόνους ροπας και ανάγκας. Ο κόσμος έφερετο προς νέους όρίζοντας σκέψεως, αντίλήψεως, δράσεως. Και ήδη προσήρχετο αυτη ή αριστοκρατία, το μεν εκ πεποιθήσεως, το δε εκ φιλοκλίνου ματαιότητος, προς την μεγάλην ταύτην δύναμιν, ήτις εν τη ύπεροψία αυτης δεν έδίσταζε ν' αντιμετρηθή προς αυτην την βασιλείαν, υπό πολλας απόψεις

διατελοϋσαν εν καταστάσει χρεωκοπίας, ένεκα των παρεκτροπών του παρελθόντος.

Το μοναρχικόν δόγμα—βωμός και θρόνος—υπεχώρει εις τα καινά δαιμόνια των νέων Εικονοκλαστών, των περι την Έγκυκλοπαιδείαν. Προσήλυτοι οι περι την αριστοκρατίαν, την μέσην τάξιν· αλλά κατ' εξοχήν αι ευρύτεραι λαϊκαι τάξεις.

*
* *

Η γαλλική Επανάστασις δεν δύναται να κατανοηθή άνευ της κατανοήσεως όλων εκείνων των ιστορικων παραγόντων, οτινες, από αιώνων έργαζόμενοι, συνετέλεσαν εις την εκρηξιν αυτης ως ιδεας και ως δυνάμεις. Αφ' ου χρόνου ενεκαινίζετο νέος κοινωνικός βίος εν Γαλλία και εν Εδρώπη δια της υποχωρήσεως του τιμαριωτικού συστήματος και της εγκαταστάσεως νέων κοινωνικων και οικονομικων μεθόδων και κανόνων εν τη μόλις εκ της βαρβαρότητος αφυπνιζομένη μεσαιωνική κοινωνία, τάξις ανθρωπων, επιδοθεσα εις την εργασίαν και τας συμφυεις αυτη τέχνας, αντιμετάσσετο προς το καθεστώς της παλαιας βίας και της αυθαίρεσίας, εισάγουσα καινά δαιμόνια τάξεως και ευνομίας, Η εργασία εινε δύναμις εν τη ιστορική σταδιοδρομία του ανθρωπίνου γένους· οι μεγάλοι αυτοϋ σκοποί δεν δύναται να τύχωσιν εκδηλώσεως άνευ αυτης, δι' ης και μόνης εξασφαλίζεται σταθερά και μόνιμος πολιτική κοινωνία.

Μετά την πάροδον των ζοφερων ήμερών του μέσου αιώνος εν Γαλλία δια της υποχωρήσεως του τιμαριωτικού συστήματος και της μοναρχικής συγκεντώσεως, ή μέση τάξις λαμβάνει μελζονα έαυτης συνειδήσιν. Εκ της εργασίας, ήτις δεν θεωρείται ήδη ευτελής και αξιοκαταφρόνητος, αποκομίζει ολικά αγαθά, πλούτον, και δια του πλούτου τούτου δημιουργεί δύναμιν, οσημέραι υπ' οψιν λαμβανομένην. Απεχθανομένη το σιδηροφορείν, θεραπεύει τα γράμματα, τας τέχνας, τας επιστήμας. Τα δε φώτα αυτης, ή ήθική και πνευματική υπεροχή, δημιουργούσι νέαν κοινωνικήν και πολιτικήν δύναμιν εν τη αναπλασσομένη Γαλλία.

Σөн τφ χρόνω ή τρίτη τάξις καθίσταται ή μόνη σημαίνουσα κοινωνική δύναμις· εινε ο φορεϋς της νέας ιδεας. Από των μεγάρων αυτης εκδηλοϋται ή ιστορική μεταμόρφωσις, ή μετ' ολίγον μέλλουσα να συγκλονήση ολοκλήρον το κοινωνικόν οικοδόμημα· ανταγωνίζεται, άμφοθητούσα δια του πλούτου αυτης, προς την Ευγένειαν, τον Κλήρον·

οὐδὲ διστάζει νὰ προβῇ εἰς διεκδίκησιν τιμωριωτικῶν δικαίων. Πῶς δχι; Ἐν τῇ ἰταλικῇ Τοσκάνῃ ὁ τραπεζιτικὸς οἶκος τῶν Μεδίκων κατώρθωσε ν' ἀνέλθῃ εἰς τὰ ὑπατά αξιώματα τῆς Πολιτείας, χορηγήσας καὶ βασιλίσσας εἰς αὐτὴν τὴν Γαλλίαν.

Ἡ νεότης τῆς τρίτης τάξεως, ἀφοσιουμένη εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ Δικαίου καὶ τῶν συναφῶν κυβερνητικῶν ἐπιστημῶν, κατ' ἀνάγκην εἰσέρχουμένη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κράτους, καθίσταται ἡμέρα τῆ ἡμέρα κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ δύναμις ἀναγκαία καὶ ἐπιδαλλομένη. Ἐστρατολογεῖτο ἐξ αὐτῆς ἅπανα ἡ κοινωνικὴ, ἡ πολιτικὴ, ἡ δικαιοδικητικὴ, ἡ οικονομικὴ, ἡ δικαστικὴ, ἡ ἐκπαιδευτικὴ ὑπηρεσία. Καὶ ἡ λειτουργία αὕτη, ὡς ἐκ τῶν κρατουσῶν πολιτικῶν συνθηκῶν, καθίστατο κληρονομικὴ, ἰδίᾳ ἐν τῇ δικαστικῇ ὀργανώσει.

Οἱ ὑψηλοὶ πολιτικοὶ κύκλοι ἐλάμβανον καθ' ἑκάστην ἀνάγκην τῆς τρίτης ταύτης τάξεως, προσφεύγοντες εἰς τὰ φῶτα αὐτῆς καὶ τὴν ἰκανότητά πρὸς ἐπίλυσιν παντὸς ζητήματος, ἀφορῶντος εἰς τὴν σκοπιμωτέραν ἀποκατάστασιν τῶν ἐθνικῶν καὶ πολιτικῶν πραγμάτων. Ἄρχεται ἡ δράσις αὐτῆς ἀπὸ τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος καὶ κατακορυφοῦται ἐν ἔτει 1789.

Ἡ γαλλικὴ Ἐπανάστασις ἦτο τὸ λογικὸν συμπέρασμα τῆς μακρᾶς ἱστορικῆς ἐργασίας τῆς τρίτης τάξεως. Ἐν τῇ συνειδήσει τῆς δυνάμεως αὐτῆς ἤξιον νὰ καταστῇ ἴση, ἂν οὐχὶ ἀνωτέρα πρὸς τὴν Εὐγένειαν καὶ τὸν Κλήρον, ὑφ' ὧν περιεφρονεῖτο. Ἡ δύναμις αὐτῆς ἀπέρρεεν ἐκ τοῦ πλοῦτου μόνον καὶ τῆς παιδείσεως, τῆς φιλοσοφικῆς, τῆς ἐπιστημονικῆς, τῆς πολιτικῆς· οὐδ' ἦτο τοσοῦτον σταθερὰ καὶ περιδλεπτος, ὅσον ἡ τῆς Εὐγενείας, κεκτημένης τὰς περγαμηνὰς αὐτῆς ἐν τῇ ἐγγεῖφ κτήσει, κατὰ κανόνα περιερχομένη εἰς τὰ πρεσβυγενῆ μέλη τῆς οἰκογενείας. Ἐκ τούτου ἡ πρώτη σκέψις καὶ ἡ πρώτη κραυγὴ τῆς νέας ταύτης τάξεως, ὁσημέραι ἰσχυροτέρα καθισταμένη, ἦτο ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς ἐγγεῖφ κτήσεως, κατανεμομένης μεταξὺ πασῶν τῶν κοινωνικῶν ομάδων. Ἦδη ἡ εὐρωπαϊκὴ φιλοσοφία εἶχεν ὑποδείξῃ τὴν λύσιν τοῦ φοβεροῦ προβλήματος: Ἦ καὶ Ἐλευθερία. Ἐπιφανῆς ἀντιπρόσωπος τῆς τάξεως ταύτης, ὁ Roederer, ἀναλύων τὰ δίκαια αὐτῆς πρὸς συμμετοχὴν εἰς τὴν Συνέλευσιν τῶν Τάξεων ἐν ἔτει 1789, ἰσχυρίζετο, ὅτι ἑκατοντακισχίλιοι Γάλλοι ἀπὸ τεσσαρακονταετίας διατελοῦσιν εἰς ἐπικοινωνίαν πρὸς τὸν Locke, τὸν Μοντέσκιον, τὸν Ρουσσώ. Ἄλλ' ἔτι μᾶλλον ἡ φιλοσοφικὴ αὕτη ἐπικοινωνία ἐνισχύετο διὰ τῶν πολιτικῶν καὶ οικονομικῶν θεωριῶν τοῦ Βεκκαρίου καὶ τοῦ Φιλαγγιέρη, τοῦ Ἀδάμ Σμιθ

καὶ τοῦ Τυργῶ, τῶν Φυσικοκρατικῶν, τῶν περὶ τὴν ἐλευθέραν ἐργασίαν καὶ συναλλαγῆν. *Laisser faire*· τοιοῦτο τὸ οικονομικόν, ἀλλ' ἄμα καὶ πολιτικόν αὐτῆς δόγμα. Τῶν ἰδεῶν τούτων ἐμφορουμένη, ἐξήρχετο ἰσχυρὰ καὶ καλλίνικος ἡ τρίτη τάξις κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς Ἐπαναστάσεως, πρὸς τοὺς ἄλλοις προσλαμβάνουσα συναγωνιστὴν καὶ συνεπικουρον τὸν Πληθεῖον κόμητα Μιραμπώ ἐκ τοῦ παλαιοῦ καθεστώτος.

Πρόγραμμα τῆς τρίτης τάξεως ἦτο ἡ οικονομικὴ ἐλευθερία· ἀλλ' αὕτη δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ καὶ νὰ λειτουργήσῃ ἀνευ τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας. Πρότυπον τὸ ἀγγλικὸν πολιτεῦμα. Τὸ πλεῖστον τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν τῆς Συντακτικῆς, ὁ Μιραμπώ, ὁ Μουνιέ, ὁ Μαλουέ, ἐνεφοροῦντο ἐξ ὀλοκλήρου τῶν ἀρχῶν τῆς ἀγγλικῆς πολιτείας, φρονούντες, ὅτι αἱ ἀρχαὶ αὗται ἠδύναντο νὰ ἐπικρατήσωσι καὶ ἐν Γαλλίᾳ. Ματαίᾳ ἐλπίς. Ἠλιπίσεν ἡ τρίτη τάξις ἐπὶ τὴν σοφίαν τῶν βιβλίων, καὶ δὲν ἀντελήφθη τῆς σοφίας τῆς πραγματικότητος καὶ τῆς ζωῆς. Ἄμα τῇ παρελεύσει τοῦ πρώτου ἐνθουσιασμοῦ τῆς Ἐπαναστάσεως, ἀπὸ τῆς θεωρίας κατήρχετο ἡ Γαλλία εἰς τὴν πραγματικότητα· ἡ τρίτη τάξις, ἐλαχίστην ἐμπνέουσα ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς περὶ τὴν βασιλείαν, πολεμουμένη ὑπὸ τῶν Εὐγενῶν, μὴ ἀσπαζομένων τὸ ἀγγλικὸν συνταγματικὸν αὐτῆς πρόγραμμα, ἀποστρεφόμενη καὶ δυσπιστοῦσα πρὸς τὰ ἐπαναστατικὰ ἰδεώδη τῆς δημαγωγίας, διελύετο ἀνεπιστρεπτὴ εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη. Ἐπέζησε μόνον τῆς καταστροφῆς ὁ τελευταῖος αὐτῆς θεωρητικὸς, ὁ πολύτροπος ἀββᾶς Sieyès.

Τὸ σήμαντρον τῆς ἱστορίας ἐκάλει εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν βῆμα τὰς λαϊκὰς ομάδας. Ἡ τρίτη τάξις, ἣτις εἶχεν ἠγῆθῃ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς μεγάλης μεταβολῆς, περιήρχετο εἰς ἀφανείαν καὶ λήθην. Εἶνε ὁ κληρὸς τῶν ἡττημένων.

* * *

Ἡ ἐπαναστατικὴ ἰδέα, οὕτως ἐξελισσομένη, καθίστατο πάνδημος ἡμέρα τῆ ἡμέρα, ἀπαριθμοῦσα προσηλήτους καὶ ἀποστόλους ἐν τῇ πρωτεύουσῃ, ἐν τοῖς ἐπαρχιακοῖς κέντροις, ἐν ταῖς ἐξοχαῖς. Πολὺς καθ' ἑκάστην περὶ αὐτῆς λόγος. Ἡ Ἐπανάστασις εἶνε ἡ προωρισμένη δύναμις νὰ περισώσῃ τὸν γαλλικὸν λαόν, δλον τὸν κόσμον ἀπὸ τῆς κραταύσης κακοδαιμονίας· τὸ πνεῦμα αὐτῆς εἶνε τὸ πνεῦμα τῆς νέας ζωῆς. Ἀναμένεται εἰρηνικὴ, φιλόπολις, προοδευτικὴ, ἀγαθοποιός, οὐχὶ ἐχιδνα καταστροφῆς καὶ ἐξωλείας. Ἡ συμμετοχὴ πάντων τῶν πολιτῶν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν κοινωνικῶν πραγμάτων ἐγοήτευε τοὺς ἀνησυχούς ἐγκεφάλους, ἐκ τε τῶν εὐγε-

νών και της μέσης τάξεως. Διότι δὲν ὑπάρχει ἀκόμη λαός, συναίσθανόμενος καὶ κρίνων, ἔχων ἴδιαν γνώμην.

Οἱ μεγάλοι, οἱ ρηξικέλευθοι πολῖται, ὁ d'Argenson, ὁ Turgot, ὁ Malesherbes, κατενόουν τὴν ἀνάγκην τῆς συμμετοχῆς τῶν ἐπιλέκτων ἀνδρῶν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων, ὡς ἐκ τούτου τὸν περιορισμὸν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας καὶ τῆς αὐτῆς, ἐνεργουσῶν ἀνεξελέγκτως. Ἡδὴ αὐτὸς ὁ Turgot δι' ὑπομνήματος (1775) πρὸς τὸν βασιλέα συνεβούλευεν ἐθνικὴν ἀντιπροσωπεῖαν, ἐνισχύουσαν αὐτὸν ἐν τῷ δυσχερεῖ ἔργῳ τῆς κυβερνητικῆς ἐξουσίας· ταῦτο θὰ ἦτο ἡ πρώτη ἀρχὴ ἐγκαταστάσεως καὶ ἐν Γαλλίᾳ ἐλευθέρας πολιτείας, κατὰ τὰ παραδείγματα τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ἀμερικανικῆς Συμπολιτείας.

Ὁ βασιλεὺς εἰς ἀπάντησιν ἔστρεφεν εἰς τὸν ρηξικέλευθον ἄνδρα τὰ νῶτα. Οὐδεμία ἐλπὶς βελτιώσεως ἐκ τῶν ἄνω τῶν ἐθνικῶν πραγμάτων.

* *

Τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐξελλίσσεται μοιραίως διὰ μεταβολῶν καὶ μεταμορφώσεων, ἀποτελέσματος ἐμφύτων ροπῶν πρὸς ἄρσιν καταστάσεως, ἀνεπαρκεῶς πρὸς πλήρωσιν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ. Ὁ πολιτισμὸς εἶνε τὸ δημιούργημα τῶν ἐπαναστάσεων τούτων.

Ἡ γαλλικὴ Ἐπανάστασις τοιοῦτον ἐπέδωκε σκοπὸν. Μετὰ μακρὰν ἐθνικὴν νάρκην, τὸ πνεῦμα τῆς ἐρεῦνης καὶ τῆς κριτικῆς ἐμφανίζεται ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς σκηνῆς, ἐξερχόμενον ἀπὸ τοῦ γραφείου τοῦ φυσιοδίφου καὶ τοῦ φιλοσόφου. Τὸ πνεῦμα τοῦτο φέρει παγκόσμιον χαρακτήρα. Ἡδὴ ὁ δέκατος ἔκτος αἰὼν, ὁ αἰὼν τῆς Μεταρρυθμίσεως καὶ τῶν μεγάλων γεωγραφικῶν ἀνακαλύψεων, σημεῖοί μίαν τῶν λαμπροτάτων σελίδων ἐν τῇ Βίβλῳ τῶν ἀνθρωπίνων γενεῶν. Ἡ αἰωνία πίστις εἰς τὸν βωμὸν καὶ τὸν θρόνον ὑφίσταται χρεωκοπίαν. Ἐκδηλοῦται ἡ ἐλευθέρως ἐρευνα ἀπὸ τῆς ἑδρας τῶν Πανεπιστημίων δι' ὄλων τῶν μεγάλων καθηγεμόνων τῆς σκέψεως, καὶ ἡ ἐρευνα αὕτη εἰσδύει ἐνιαχοῦ μέχρι τῶν ἀνακταρτικῶν μεγάρων. Ἡ φιλοσοφία ἀποτάσσεται ὁσημέραι παντὶ θρησκευτικῷ δόγματι. Ὁ πρωτομάρτυς τῆς νεωτέρας σκέψεως, ὁ Ἰορδάνης Βροῦνος, ἐκπνέων ἐπὶ τῆς πυρᾶς, ἢ ἐπὶ τῆς πλατείας τῶν Ἀνθῶν ἤναψεν ἡ παπικὴ μισαλλοδοξία, κληροδοτεῖ εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς τὸ ρηξικέλευθον αὐτοῦ πνεῦμα, ἕκαστον μῦρον τοῦ ἀποσυντεθειμένου σώματος τοῦ ἐξακοντίζεται ἀνὰ τὰ πέρατα τοῦ κόσμου καὶ εἰσδύει μυστηριωδῶς εἰς τὸν ὀργανισμὸν τῶν ἀνθρώπων, εἰς οὓς ἡ μοῖρα ἐπέκλωσε

τὴν ἡγεσίαν ἐν τῇ ἀναζητῆσει κρειττόνων κελυθῶν καὶ μεθόδων πρὸς κατάκτησιν τῆς ἀληθείας. Καὶ ἤδη ἐμφανίζονται ἐπὶ τῆς σκηνῆς ὑπέροχοι προσωπικότητες, ἀπόστολοι τῆς νέας ἰδέας, δι' ἧς ἡ ἀνθρωπότης θέλει ἐπιτελέσῃ τὴν ἱστορικὴν αὐτῆς κλήτην. Ὀλομάζονται Γαλιλαῖος, Κοπέρνικος, Βάκων, Μίλτων, Κερτέσσιος, Σπινόζας, Ἰωάννης Βίκος, Λῶκκε, Μπάυλος, μέχρι τῶν ρηξικελεύθωι καθηγεμόνων τῆς σκέψεως κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ δεκάτου ὀγδοῦ αἰῶνος.

Μονοουχὶ ἡ ἀθεῖα διαδέχεται τὸν δισταγμὸν, ὃ σπείρει ἡ φιλοσοφικὴ σκέψις. Ἐν Πρωσσίᾳ, ἐπὶ Φρειδερίκου τοῦ δευτέρου, καθίσταται ὁ λέβης, ἐντὸς τοῦ ὀπίου βράζει ἡ ἐρευνα, δεικνύουσα τὴν συνείδησιν τῶν ἀνθρώπων. Ὁ μέγας βασιλεὺς ἐπικοινωνεῖ μετὰ τῶν ἀτιθᾶσων πνευμάτων καὶ χαρακτήρων τῆς ἐπαναστατικῆς ἰδέας. Πρὸ τοῦ Βολταίρου ὑφίστατο ἤδη πνεῦμα βολταίρειον χλεύης πρὸς τὸ θρησκευτικὸν καθεστῶς, ἀποστασίας ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῇ ἐπιστήμῃ. Οὐδόλως, ὅσον καὶ ἂν εἶνε ἰσχυρὸς, δύναται ν' ἀντιταχθῇ κατὰ τῆς προσεγγιζούσης θυέλλης, τῆς ἀπειλούτης ν' ἀνατρέψῃ πᾶν τὸ προστυχόν, μηδὲ τῆς Ἐκκλησίας ἐξαίρουμένης. Οἱ διωγμοὶ αὐτῆς ἐνισχύουσι μᾶλλον ἢ ἀποθαρρύνουσι τὴν ἐκδήλωσιν τῆς νέας ἰδέας· τὰ τεύχη τῆς θρησκευτικῆς Ἰεριχοῦς καταπίπτουσιν ὑπὸ τὸν ἦχον τῶν ἐχθρικῶν σαλπίγγων τῆς ἐρεῦνης καὶ τῆς ἐπιστήμης. Οὐ μόνον δὲ ὁ λαός, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνύσχητος καὶ καινοτόμος μέση τάξις, ἀντιλαμβάνεται τὴν ἀνάγκην τῆς παρασκευαζομένης μεταμορφώσεως· αὕτη χαρακτηρίζεται ὡς Ἐπανάστασις, χωρὶς νὰ εἶνε ἀκόμη καταληπτὴ ἡ σημασία αὐτῆς καὶ αἱ διαστάσεις.

Πάντες οἱ κρατοῦντες θεσμοὶ κρίνονται καὶ ἐπικρίνονται καὶ ἐπιδιώκεται ἡ ἄρδην ἀνατροπὴ αὐτῶν. Ὁ οἰκονομολόγος Quesnay ἐπιζητεῖ τὸν φωτισμὸν τοῦ λαοῦ· τοῦ ἔθνους φωτιζομένου, ἡ καταδυναστευσις εἶνε ἀδύνατος. Ἡ λαϊκὴ παιδείσις εἶνε τὸ θεμέλιον τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας. Ἡ ἐπιδίωξις καὶ ἡ ἐπίτευξις τοῦ βελτίονος εἶνε τὸ πρώτιστον μέλημα παντὸς ὀρθοφρονούντος. Βελτίωσις τῆς διοικήσεως· ἄρσις τῶν καταχρήσεων, τῶν τελουμένων ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ νόμου, ὑπὸ τὴν συνδρομὴν τῶν λειτουργῶν τῆς πολιτείας· κατὰ τὴν ἐπιτέλει τῆς μισαλλοδοξίας, μεταρρυθμίσις τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀστυνομίας, τῆς φορολογίας.

Ὁ Τυργῶ, ὁ κυριώτατος θεωρητικὸς τῆς Προόδου, ἐπέδωκε κατὰ τὸ βραχυχρόνιον διάστημα τῆς πάντοδυναμίας του τὴν εἰσαγωγὴν τῶν μεταρρυθμίσεων τούτων, προσεπάθησε διὰ τῶν προσηκόντων διοικητικῶν κανονισμῶν νὰ βελτιώσῃ τὴν γεωργίαν, τὴν τεχνουργίαν, τὴν ἐμπορίαν, τὴν συγκοινωνίαν, νὰ περιορίσῃ τὰς ὑπερβασίας τῶν ὀργάνων τῆς

ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ν' ἀναστηλώσῃ εἰς κοινωνικὸν δόγμα τὸ περι-
δότητον *pastor gouverner, laisser Paire*. Πάντα ταῦτα ἀντιτίθενται
πρὸς τὰς κρατούσας γνώμας ἐν ταῖς ἀνωτέραις πολιτικαῖς σφαίραις,
παρὰ τὴν ἀγαθὴν προαίρεσιν τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου. Ἡ γεωργία
φθίνει, ἡ βιομηχανία παρακολουθεῖ τὴν γενικὴν κατάστασιν, ἐπίσης
ἡ ἐμπορία. Ἡ πενία καθίσταται ὀθλιβερὸς κλῆρος καὶ τῶν εὐπόρων καὶ
τῶν εὐρυτέρων λαϊκῶν ομάδων. Καθολικὴ ἀνησυχία καταλαμβάνει τὴν
δημοσίαν γνώμην. Τίς θέλει ἐξαγάγῃ τὸν λαὸν ἀπὸ τῆς οἰκτρᾶς ταύ-
της καταστάσεως; Τίς ἡ δύναμις; Πάντες σύμφωνοι. Πλούσιοι καὶ πέ-
νητες, νέοι καὶ γέροντες, ἀμαθεῖς καὶ φιλόσοφοι. Ἡ παράκλητος δύνα-
μις εἶνε ἡ Ἐπανάστασις.

Ἡ μεταρρυθμιστικὴ τοῦ καθεστώτος μὴ εἶνε ἱκανὴ νὰ βελτιώσῃ,
νὰ ἐξαγνίσῃ, νὰ ἀποκαθάρσῃ, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ὄψιν τοῦ σεβασμοῦ τοῦ πο-
λιτικοῦ καθεστώτος. Ἐν ἧ ὁμοῦ περιπτώσει τὸ καθεστῶς τοῦτο ἀπό-
λεσε πᾶσαν ἰσχύον καὶ σεβασμὸν ἐν τῇ συνειδήσει τῶν λαϊκῶν ομάδων,
οὐδ' εἶνε ἱκανὸν νὰ συγκρατήσῃ τὴν κοινωνικὴν τάξιν, τὴν νομιμότητα,
τὴν εὐημερίαν, τοιαύτη μεταρρυθμιστικὴ, ἀπορρέουσα ἀπὸ τῆς βασιλικῆς
πρωτοβουλίας, μὴ συμπράττοντος τοῦ λαοῦ, βλάδην μᾶλλον ἢ ὠφελος
θέλει προσπορίσῃ. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν κατανοοῦσιν οἱ περὶ τὴν βασιλείαν
ἐπιμένοντες εἰς τὸ θεῖον δίκαιον, εἰς τὸ ἀμετακίνητον τῶν ἀνθρωπίνων
πραγμάτων. Περιορισμένοι ἐντὸς τῆς σκοτεινῆς νεφέλης τοῦ παρελθόν-
τος, ἀδυνατοῦσιν ἢ δὲν θέλουσι νὰ προσδλέψωσι πρὸς τὴν ὑποφώσκου-
σαν ἡμέραν. Τὸ σκιδρόφωσ αὐτῆς εἰσδύει ἐν τούτοις ἀσυνειδήτως εἰς τὴν λαϊ-
κὴν συνείδησιν. Ἡ κραγὴ τοῦ μεταρρυθμιστοῦ καὶ τοῦ φιλοσόφου ἀπη-
χεῖ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν εὐτελεστάτην καλύδην τῆς Γαλλίας· ὁσημέραι
ἐκδηλοῦται ἡ ἀνδρημὸς πρὸς τὸ καθεστῶς δισπιστία. Ὁ θρησκευτικὸς
λειτουργός, ὁ ἐπίσκοπος, ὁ ἱερεὺς, ὁ μοναχός, δὲν εὐρίσκουν εἰσοδὸν πολ-
λαχοῦ τῆς χώρας. Κατάρρα καὶ ἀνάθεμα! Αὕτη εἶνε ἡ κραυγὴ τοῦ
ἐξεγερμένου λαοῦ. Ὁ βασιλεὺς ὑπόσχεται μεταρρυθμίσεις, βελτιώσεις,
οὐδεὶς ἀκούει, οὐδεὶς προσέχει. Ὁ δισταγμὸς, ἡ ἀπιστία, κατέλαβεν τὰ
πνεύματα. Ἡ δυστυχία τοῦ λαοῦ, ἡ ἐκ τῆς δυστυχίας ταύτης ἀνακού-
φισις, ἡ σωτηρία, εἶνε τὰ θεῖα ρήματα τῆς φιλοσοφίας, ἧτις ὁση-
μέραι καθίσταται κλῆρος τῶν λαϊκῶν ομάδων.

Μόνον ἡ ἐπανάστασις δύναται νὰ ἐπενέγκῃ τὴν σωτηρίαν τῶν κατα-
δυναστευομένων. Ἡ μυστηριώδης λέξις προβαίνει μέχρι παραληρημα-
τος. Μετ' ὀλίγον ἀνατέλλει ἐπὶ τοῦ ἱστορικοῦ ὀρίζοντος τὸ 1789.

B

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΓΑΛΛΙΑΣ

Πρὸς μείζονα κατανόησιν τῆς καταστάσεως, ἠθικῆς καὶ πνευματι-
κῆς, τοῦ παλαιοῦ καθεστώτος, ἐξ' οὗ ἐμελλε ν' ἀπορρέουσα καὶ νὰ δη-
μιουργηθῇ ἡ Νέα Γαλλία, ἐπιβάλλεται πληρεστέρα ψυχολογικὴ αὐτοῦ
ἀνάλυσις καὶ μελέτη. Μόνον διὰ τῆς κατανοήσεως ταύτης θέλουσιν ἀπο-
καλυφθῆναι τὰ αἷτια καὶ οἱ παράγοντες τῆς μεγάλης ἱστορικῆς μεταμορφώ-
σεως, ἧτις κατέληγεν ὀριστικῶς εἰς τὴν σύγκλησιν ἐν ἔτει 1789 τῶν
ἀντιπροσώπων τῆς Γαλλίας.

Κατὰ τὴν μακρὰν περίοδον τοῦ παλαιοῦ καθεστώτος τὸ κοινωνικὸν
οἰκοδόμημα ἐρείδεται ἐπὶ τοῦ βασιλέως, τοῦ κλήρου καὶ τῆς εὐγενείας.
Ἀνελύθη ἤδη ἐν τοῖς προηγουμένοις ὁ χαρακτήρ καὶ τῶν τριῶν τού-
των δυνάμεων. Λαὸς δὲν ὑπάρχει, ἡ μέση τάξις, ἐκδηλώσασα σημεῖα
ζωῆς καὶ ἐνεργείας διὰ τῶν Κοινοτήτων, ὑποχωρεῖ μετ' ὀλίγον ἀπὸ τῆς
ἱστορικῆς σκηνῆς διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἀριστοκρατίας, καὶ ἐπὶ τέ-
λους τῆς μοναρχίας. Ἐν τῇ ἀκατεργάστῃ ἀκόμη κοινωνίᾳ τῶν μέσων
αἰώνων ἡ μὴ πραγματικὴ δύναμις εἶνε τὸ ἱερατεῖον. Ἀπὸ θεοῦ πᾶσα
ἐξουσία· δίδει τὴν ὄψιν, διευθύνει τὴν ἐνέργειαν τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους,
ἀπὸ τοῦ μονάρχου μέχρι τοῦ τελευταίου χωρικοῦ· ἐμπνέει σεβασμὸν,
ἀλλὰ καὶ τρόμον. Ὁ ἀτιθασότερος τῶν χαρακτήρων προσκλίνει πρὸς
τῆς δυνάμεως ταύτης. Ὑπὸ τοιοῦτο ψυχολογικὸν περιβάλλον, τὸ ἱερα-
τεῖον, συναθροίζον τὸν κοινωνικὸν πλοῦτον ἐκ δωρεῶν, ἐξ ἀφιερωμάτων,
ἐκ νοσησίου, κατὰ πάντα θεμιτὸν καὶ ἀθέμιτον τρόπον χρησιμοποιοῦν
αὐτὸν πρὸς ἴδια συμφέροντα, κατορθοῖ νὰ καταλάβῃ καὶ νὰ δεσπόσῃ
πάσης κοινωνικῆς ἀκροπόλεως. Τυχάνον ὅπως δῆποτε παιᾶς τινὸς
μορφώσεως, ἐπιτηδεύεται τὴν ἔρευναν καὶ τὴν γνῶσιν παντὸς προβλή-
ματος, ἀκατανοήτου καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἀριστοκρατίαν, τιμὴν αὐτῆς καὶ
πλεονέκτημα θεωροῦσαν τὴν ἀπαιδευσίαν καὶ τὴν πολεμικὴν ὑπηρεσίαν.
Τὸ Μοναστήριον καθίσταται ἐπὶ αἰῶνας τὸ κέντρον πάσης παιδείσεως.
Βάσις τῆς παιδείσεως ταύτης ἡ ἀπόλυτος εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν πίστις.
Ἡ κρατούσα μυστικοπάθεια δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἐλευθέραν ζήτησιν. Ἀλη-
θῶς ἀπὸ τῶν μοναστηρίων τῆς Δύσεως πρωϊμώτατα ἐξήλθον ὑπερφυεῖς
τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἐπιστήμης φωστῆρες, σελαγίζοντες ἐν τῇ βαθυτάτῃ
σκοτίᾳ τῶν χρόνων ἐκείνων, ἀλλ' οὗτοι εἶνε ἐξαιρέσεις. Τὸ ἱερατεῖον δὲν
ἐπιτρέπει τὴν ἐλευθέραν ἔρευναν. Ὁ μὴ πιστεύων ἀποκηρύσσεται,

ἀναθεματίζεται, χαρακτηρίζεται ὡς αἰρετικός. Ἡ ὑπεροχὴ αὐτῆ τοῦ ἱερατείου, δηλητηριάζουσα τὸν ἀνθρώπινον ἐγκέφαλον, ἤθελε καταστήσῃ τὴν Εὐρώπην βαρβαρωτέραν ἢ κατὰ τὸ παρελθόν, ἂν δὲν ἐξηγείρετο κατ' αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀπωτάτων αἰώνων, πρὸ τῆς ἐξεγέρσεως τοῦ ἐπιστημονικοῦ πνεύματος, ἡ βασιλικὴ ἐξουσία.

Similia similibus.

Ἄλλὰ τὸ πολὺ τοῦ κόσμου παρακολουθεῖ τὸ ἱερατεῖον. Τίς ἱκανώτερος αὐτοῦ πρὸς ἐπίλουςιν τοῦ ἀνθρωπίνου προβλήματος; Αἱ ἀρχαῖαι κτήσεις τοῦ πνεύματος, γράμματα, τέχναι, ἐπιστήμαι, ἐνισχύονται ὑπ' αὐτοῦ. Διὰ τὴν ἠθικῶν τούτων δυνάμεων ὁ λαὸς ἐκθαμβοῦται, προσηλυτίζεται, καθίσταται ὑποχείριος· ταυτοχρόνως τὸ Μοναστήριον καθίσταται διὰ τοῦ πλούτου αὐτοῦ τὸ ἄσυλον τοῦ προγεγραμμένου, τὸ καταφύγιον τῆς πενίας καὶ τῆς δυστυχίας· ἀπ' αὐτοῦ διδάσκεται ἡ καλλιέργεια τοῦ ἐδάφους, ἡ χρησιμοποίησις τῶν φυσικῶν καὶ τεχνητῶν δυνάμεων πρὸς παραγωγὴν. Καὶ πρὸς τοὺς ἄλλοις, τὸ κέντρον τοῦτο τῆς θρησκευτικῆς θεωρίας καθίσταται πρότυπον καὶ παράδειγμα οἰκονομικῆς εὐρωστίας, συγκεντροῦν τοὺς λαοὺς, δημιουργοῦμένων οὕτω σὺν τῷ χρόνῳ εὐρύτερων κοινωνικῶν, πολιτικῶν καὶ οἰκονομικῶν κέντρων.

Θεραπευτήριον ψυχῆς καὶ σώματος· τοιαύτη ἡ ἀποστολὴ τοῦ Μοναστηρίου κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα.

Ἡ πολιτικὴ ἐξουσία εἶνε ἀνίκανος ν' ἀποκαταστήσῃ τὰς ἀσφάλειαν, εὐημερίαν. Κατ' ἀνάγκην ἄρα, ἐκ τῆς ἀνικανότητος ταύτης, ὁ ὑπέρτατος πρωθιεράρχης τοῦ καθολικοῦ κόσμου, ὁ Ρωμαῖος Ποντίφηξ, καὶ οἱ κατὰ τόπους ἀντιπρόσωποι αὐτοῦ, ἡ Ἐκκλησία ἐν γένει, εἶνε ἡ μόνη δύναμις, ἡ κατὰ τὸ ἐνὸν ἐπιβάλλουσα τὸν σεβασμὸν τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης· ἀλλὰ καὶ ἡ δύναμις αὐτῆς δὲν ἐπαρκεῖ· εἶνε ἠθικὴ μᾶλλον ἢ φυσικὴ. Ἐκ τούτου, μετὰ τὴν πλήρη διάλυσιν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, ἐκδηλοῦται ἡ νέα ἱστορικὴ σύνθεσις διὰ τῆς ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς σκηπτικῆς ἐμφανείας τῆς τιμαριωτικῆς δυνάμεως, ἰδρύσεως πολυαριθμῶν κρατιδίων, αὐταρχικῶς καὶ ἀνεξελέγκτως κυβερνωμένων ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους ἰσχυρῶν. Τὰ τιμαριωτικὰ ταῦτα κρατίδια φέρουσι τὸν χαρακτήρα ληστρικῶν ἐνώσεων, πρὸς ἃς τὸ ἱερατεῖον διετέλει κατ' ἀνάγκην εἰς ἐπικοινωνίαν, ἐνισχύον πολλάκις, τῆς κεντρικῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ἀνικάνου οὐσης νὰ πατάξῃ τὴν ὑπεροψίαν καὶ τὴν ἀκάθεκτον ὀρμὴν τῶν τιμαριωτικῶν ἀρχόντων. Ἄλλ' οὐχ ἦρτον τὸ ἱερατεῖον ἐπιλαμβάνεται πάσης εὐκαιρίας πρὸς ἄμυναν τοῦ καταδυναστευομένου λαοῦ καὶ τῶν συμφερόντων τῆς θρησκείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας, τῆς δημοσίας

τάξεως ἐν γένει. Ὁ τιμαριώτης χρῆται τῇ βίᾳ· ἀλλ' ὁ ἐπίσκοπος, ὁ ἡγούμενος τοῦ Μοναστηρίου, ἀντιτάσσει τὸ ὄπλον τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἐπιτιμίου, πρὸ τοῦ ὁποῦ ὑποκύπτει καὶ ἡ μᾶλλον ἀτεγκτος βούλησις.

Ὁργανωμένη ἀναρχία.

Ἡ φυσικὴ ἰσχύς εἶνε ὁ κρατῶν νόμος, ἡ πολιτικὴ ἐξουσία. Ὁ Εὐγενής εἶνε ὁ κυριώτατος κοινωνικὸς καὶ πολιτικὸς παράγων τῆς νέας τάξεως· ἀπόλυτος δεσπότης ἐπὶ τῶν γαιῶν καὶ τῶν εἰς αὐτὰς προσηρημένων δουλοπαροίκων. Ὁ χωρικός, ὁ ἀγρότης, ἐστερημένος ἀσφαλείας, ζωῆς καὶ περιουσίας, ἀφοσιούται κατ' ἀνάγκην εἰς τὸν τιμαριώτην ἡγεμονίσκον. Αἱ σχέσεις κυρίου καὶ ὑποταλοῦς καθίστανται ὀσημέραι στενόταται. Ὁ τιμαριώτης ἀρχὼν ἐξασκεῖ ἀπόλυτον, πατρικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ὑποταλῶν, τῶν προστατευομένων. Ὁ πύργος εἶνε τὸ κέντρον τῆς κοινωνικῆς κινήσεως, τὸ ἄσυλον τῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς ἀμύνης κατὰ παντός κακοποιοῦ. Ὁ πύργος οὗτος εἶνε φκοδομημένος ἐπὶ τοῦ κεντρικωτάτου καὶ ἀσφαλεστάτου σημείου τοῦ διαμερίσματος, τοῦ ἀνήκοντος τῷ χωροδεσπότη ἐκ κληρονομίας, ἡ ἐξ ἡγεμονικῆς εὐνοίας καὶ δωρεᾶς. Ὁ πυργοδεσπότης ἐμπνέει ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην. Εὐθαρσής, ἀτρόμητος ἐν ταῖς ἀποφάσεσι καὶ τῇ ἐνεργείᾳ. εἶνε ἔτοιμος κατὰ πᾶσαν στιγμήν νὰ ἐπιουλήσῃ ὑπὲρ τῆς τάξεως καὶ τῆς ἀσφαλείας. Ἡ αἰθουσα τοῦ πύργου ὁμοιάζει μᾶλλον πρὸς ὀπλοστάσιον ἢ πρὸς κοινωνικὸν ἐντευκτήριον. Ἡ πυργοδέσποινα εἶνε ἡ ψυχὴ τοῦ περιβάλλοντος· προσφέρει μεγάλας ὑπηρεσίας διὰ τῆς μελιχλίου αὐτῆς συμπεριφορᾶς, καθιστᾶσα τὸν τραχὺν καὶ ἄκαμπτον σύζυγον ἠπιώτερον καὶ μαλακώτερον. Πρὸς αὐτὴν στρέφονται αἱ συμπάθειαι τῶν πέριξ χωρικῶν, τῶν γειτόνων πυργοδεσποτῶν· κατορθοὶ διὰ τῆς φιλοφροσύνης καὶ τῆς χάριτος ν' ἀποκαθιστᾶ τὴν ἁρμονίαν. Καὶ ἔτι μᾶλλον, παρελαύνοντος τοῦ χρόνου, ἐξημερουμένων τῶν ἠθῶν, ἐπικρατοῦντος τοῦ πολιτισμοῦ μεταξὺ τῶν ἀτιθάσων ἐκείνων ἀνθρωπίνων ὄντων, ἡ πυργοδέσποινα ἀνέρχεται αὐτοδικαίως εἰς ἀνωτέραν ἠθικὴν περιωπὴν, διὰ τοῦ βλέμματός μόνον καταδαμάζουσα τοὺς τραχεῖς καὶ τοὺς δυσυποτάκτους.

Σὺν τῷ χρόνῳ ὁ τιμαριώτης διὰ τῶν ἐπιγαμιῶν, διὰ τῆς προσκλήσεως νέων γαιῶν, εὐρύνει τὸ ἔδαφος, καθιστάμενος ἀπόλυτος αὐτοῦ κυρίου καὶ μηδένα ἀναγνωρίζων ἀνώτερον. Μόνον ὁ μονάρχης, ὁ κεντρικὸς δούξ, ὁ πρίγκηψ δύνανται ν' ἀμφισδητήσωσι πρὸς αὐτὸν τὴν ἐξουσίαν. Προσλαμβάνει τὸν χαρακτήρα ἀπολύτου κυρίου τῆς ἐπαρχίας· προσφεύγουσι πρὸς αὐτὸν πάντες οἱ τυχοδιῶκται, ἀναγνωρίζοντες τὰ ἐπ' αὐτῶν κυριαρχικά, τὰ τιμαριωτικὰ δικαιώματα τοῦ χωροδεσπότη. Ἐπὶ τοιούτων δυνάμεων ἐρειδόμενος, διαπραγματεύεται, ὡς ἴσος πρὸς ἴσους,